

КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНИМИ КРЕДИТАМИ БАНКУ

Сучасна фінансово-економічна та політична криза в Україні вкрай негативно впливає на розвиток банківської системи, що особливо гостро відчувається при аналізі кредитної діяльності банків. На початку 2017 р. частка проблемної заборгованості у загальному кредитному портфелі у банківській системі України склала 24,2%, що майже на 11% перевищує значення цього показника на початку 2015 р. Для банків зростання обсягу проблемних кредитів та їх частки в кредитному портфелі загрожує цілим рядом негативних наслідків, серед яких – падіння рентабельності та платоспроможності, втрата репутації банку.

Проблема зростання обсягу проблемних кредитів пов'язана не лише зі зміною зовнішніх умов функціонування банківської системи України (зниженням платоспроможності позичальників, зростанням рівня безробіття тощо), а й із недостатньо продуманою кредитною політикою більшості українських банків, зокрема недосконалістю використовуваних методів боротьби з проблемними кредитами. Тому використання вже відомих та пошук нових методів управління проблемними кредитами банку є досить важливою проблемою сьогодення, від вирішення якої залежить вихід банківської системи України з кризи.

Вагомий внесок у дослідження питань, що стосуються характеристики методів управління проблемними кредитами, здійснили наступні вчені: О.В. Крухмаль, М.І. Гойхман, Н.Г. Волик, Н.А. Мостовенко, Т.М. Болгар, Є.М. Поздняков, О.Є. Бажанов, О.П. Білько. Однак існуючі наукові розробки не вирішують повністю питання чіткої та комплексної класифікації методів управління проблемними кредитами банку, що й зумовило вибір теми дослідження та її актуальність.

Метод управління проблемними кредитами – це сукупність способів і прийомів впливу менеджменту банку на проблемний кредит з метою повернення основного боргу та відсотків за ним за умови здійснення мінімальних витрат.

У науковій літературі існують різні підходи до класифікації методів управління проблемними кредитами.

Гойхман М.І. виділяє внутрішньобанківські методи управління проблемними кредитами, до яких відносяться: пролонгація кредиту, кредитні канікули, зміна схеми погашення кредиту з класичної на ануїтетну або навпаки, переведення валютного кредиту в гривневий, та зовнішні методи, а саме: передача проблемних кредитів в управління третій особі (колектору) без оптимізації балансу банку, передача / продаж проблемних кредитів фінансовій компанії на засадах оптимізації балансу, продаж проблемних кредитів непов'язаній фінансовій компанії на умовах факторингу, сек'юритизація кредитів. З таким підходом в цілому погоджується Н.Г. Волик, однак внутрішньобанківські методи він називає внутрішніми і отожднює з методами реструктуризації кредитного боргу, до якої відносить вказані М.І. Гойхманом внутрішньобанківські методи, а також прощення пені та штрафних санкцій і зниження відсоткової ставки.

Фролов С.М., Олійник В.М. та Гиренко І.С. виділяють дві основні групи методів управління проблемними кредитами: реструктуризацію кредитної заборгованості (погоджуючись із Н.Г. Воликом щодо способів її проведення) та ліквідацію проблемних кредитів (відносячи до неї добровільний продаж предмету застави, передачу кредиту третій стороні та судові процедури).

Крухмаль О.В. виділяє дві основні групи методів управління проблемними кредитами: відновлення проблемного кредиту (вказуючи, що основним методом його проведення є реструктуризація) та його ліквідація. Науковець наводить досить розширену класифікацію методів ліквідації проблемного кредиту, відносячи до них реалізацію застави, стягнення заборгованості за рахунок гаранта, страхове відшкодування, передачу проблемних активів в управління третій особі (колектору) без оптимізації балансу банку, передачу або продаж проблемних активів пов'язаній фінансовій компанії на засадах оптимізації балансу, продаж проблемних активів непов'язаній фінансовій компанії на умовах факторингу, здійснення сек'юритизації активів, списання безнадійного кредиту за рахунок сформованого банком резерву, а також юридичне стягнення кредиту.

Мостовенко Н.А. вважає, що основними методами управління проблемними кредитами є реабілітація та ліквідація, при цьому, на нашу думку, цілком обґрунтовано вказує, що реструктуризація проблемного кредиту є лише одним із етапів реабілітації проблемного кредиту. До методів ліквідації проблемного кредиту науковець відносить лише претензійно-позовну роботу та стягнення на майно.

Проаналізувавши погляди науковців щодо питання класифікації методів управління проблемними кредитами, ми дійшли висновку, що існуючі наукові розробки на дану тематику є доволі фрагментарними та суперечливими. На нашу думку, доцільно виділяти два основні методи (групи методів) управління проблемними кредитами:

1. Метод реабілітації – організація співпраці банку із боржником, спрямована на зміну умов кредитної угоди таким чином, щоб з'явилася реальна можливість повернення кредиту.

2. Метод ліквідації – повне або часткове погашення кредиту за рахунок реалізації забезпечення за кредитом чи іншого майна позичальника, залучення до погашення кредиту гарантів та поручителів, продаж або передача проблемного кредиту третій стороні або його списання (рис. 1).

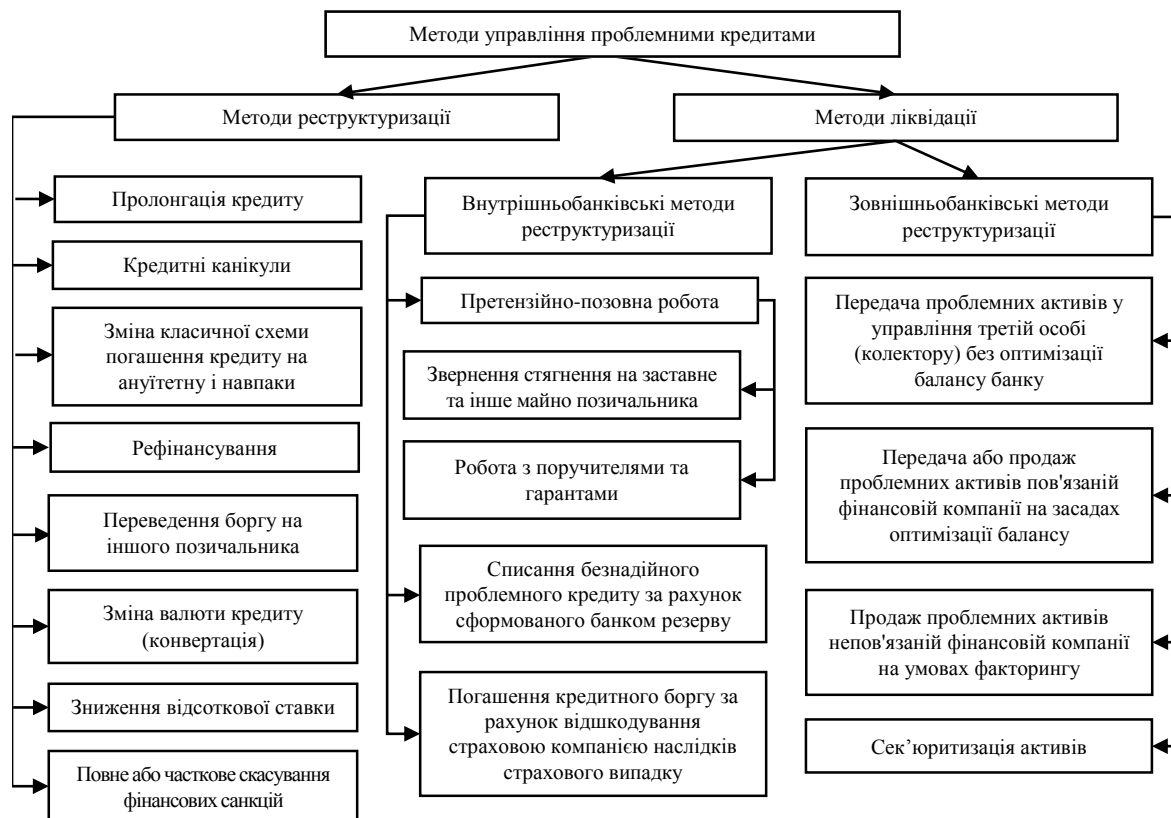

Рис. 1. Методи управління проблемними кредитами банку

Процес реабілітації складається з таких етапів: виявлення причини появи проблемної заборгованості, зустріч представника банку з позичальником, розробка плану дій з погашення проблемної заборгованості, реструктуризація проблемної заборгованості, контроль за погашенням реструктуризованої заборгованості.

Реструктуризація проблемного кредиту передбачає зміну умов кредитування таким чином, щоб позичальник у скрутному фінансовому становищі мав змогу продовжувати погашати кредит. Банківські установи використовують такі варіанти реструктуризації: пролонгацію кредиту, кредитні канікули, зміну схеми погашення кредиту з класичної на ануїтетну та навпаки, рефінансування кредиту, зміну валюти кредиту (конвертацію кредиту), переведення боргу на іншого позичальника, зниження відсоткової ставки, повне або часткове скасування нарахованих і несплачених боржником фінансових санкцій.

Ліквідація проблемного кредиту здійснюється за допомогою внутрішньо- та зовнішньобанківських методів. До внутрішньобанківських методів, що передбачають роботу зі стягнення проблемної заборгованості безпосередньо працівниками банку, відноситься претензійно-позовна робота, погашення кредитного боргу за рахунок отримання страхового відшкодування, а також списання кредиту, якщо він став безнадійним. Якщо застосування внутрішньобанківських методів безперспективне, банк використовує зовнішньобанківські методи: передачу проблемних активів у управління третій особі (колектору) без оптимізації балансу, передачу або продаж проблемних активів пов'язаній фінансовій компанії на засадах оптимізації балансу, продаж проблемних активів непов'язаній фінансовій компанії на умовах факторингу, сек'юритизацію активів.

Рішення про те, який метод краще використати, приймається менеджментом банку залежно від конкретних обставин і результатів попереднього аналізу проблеми. Найприйнятнішим варіантом завжди вважається реабілітація і реструктуризація кредиту, що дає і банку, і його клієнтові шанс на поновлення нормальних відносин. Якщо реструктуризація не призвела (або очікується, що не призведе) до бажаного результату, банк вдається до ліквідації проблемного кредиту, що є останньою можливістю повернути наданий кредит, покращити структуру балансу та підвищити ліквідність.

Отже, ефективність управління проблемними кредитами банку значною мірою залежить від вдосконалення використовуваних методів управління проблемними кредитами, що передбачає, перш за все, необхідність чіткої класифікації даних методів та усвідомлення їх переваг і недоліків.